

WiseEuropa

Rynek pracy na rozdrożu

Demografia, migracje, instytucje i inni

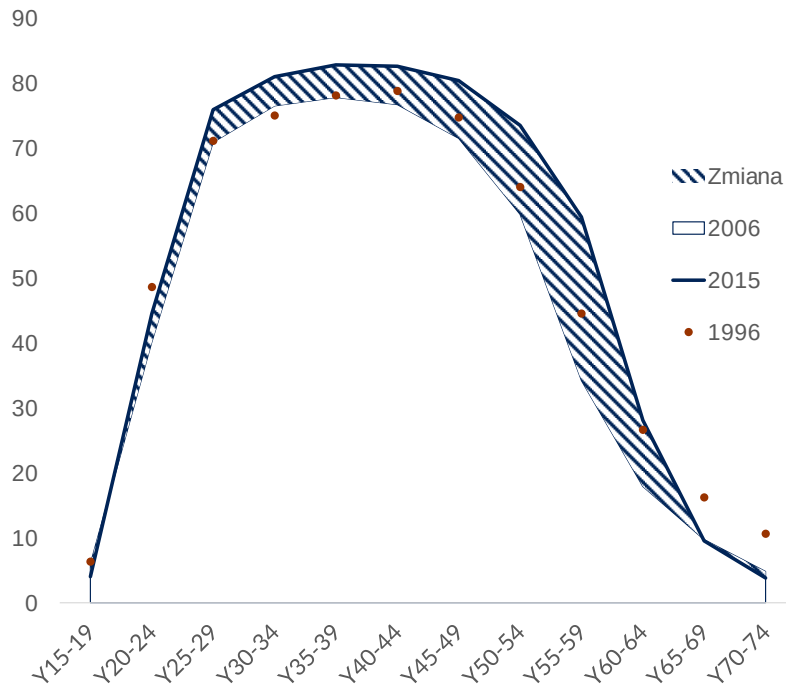
Maciej Bukowski (WiseEuropa i WNE UW)

Warszawa 18 października 2018

Podaż pracy

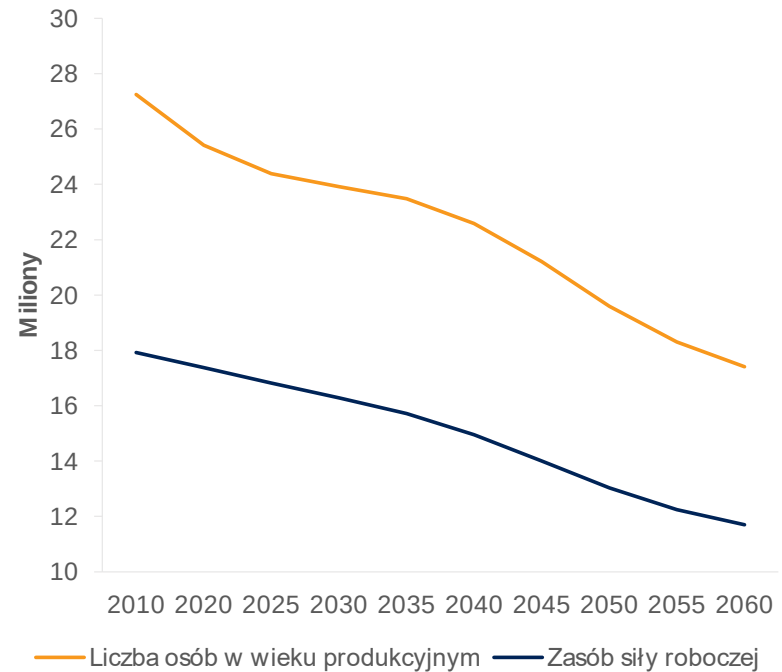
Podaż pracy

Zatrudnienie 2006-2016

Eurostat

Liczba osób w wieku produkcyjnym

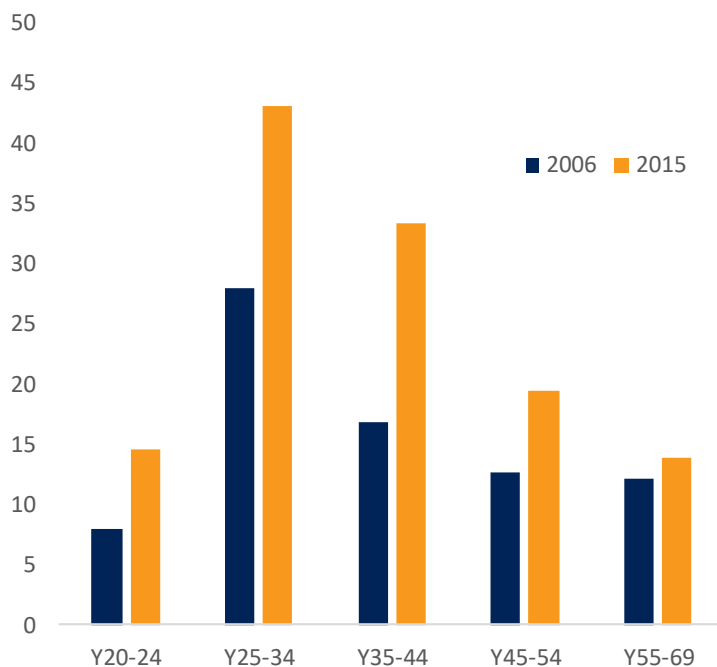

OECD Ageing Report

- Aktywność zawodowa – a co za tym idzie zatrudnienie – bardzo wzrosła w ostatniej dekadzie wśród wszystkich grup wiekowych
- Powodem była: (1) edukacja (ok. 1/3 efektu) oraz (2) reformy społeczne (renty, wcześniejsze emerytury, wiek emerytalny)
- Liczba osób w wieku produkcyjnym zaczyna jednak spadać, więc dalszy wzrost aktywności jest pożądany by ograniczyć wpływ demografii na rynek pracy. Reformy społeczne (wiek emerytalny, 500+) zaczynają jednak iść w drugą stronę

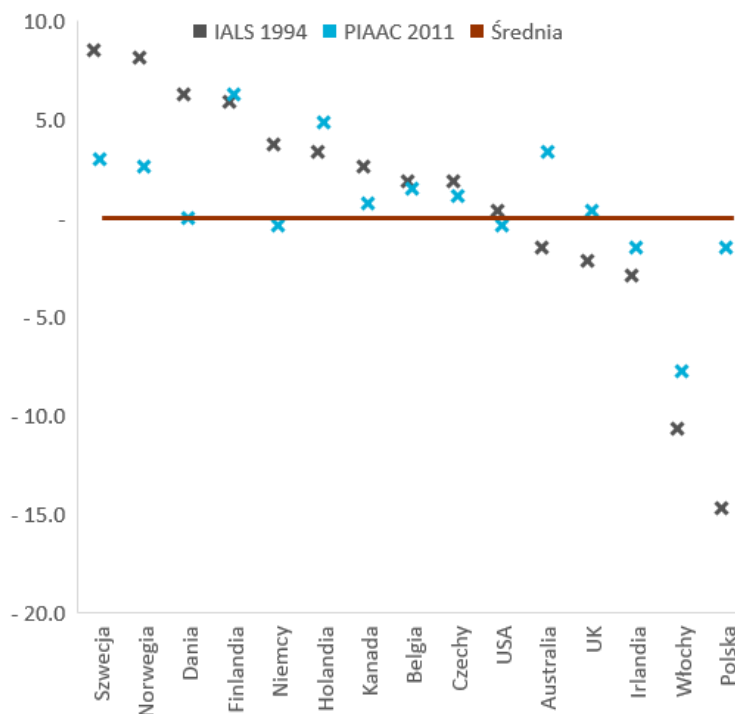
Kapitał ludzki – ilość i jakość

Osoby z wykształceniem wyższym
(% populacji)

Eurostat

Kompetencje dorosłych w OECD
(odchylenie od średniej)

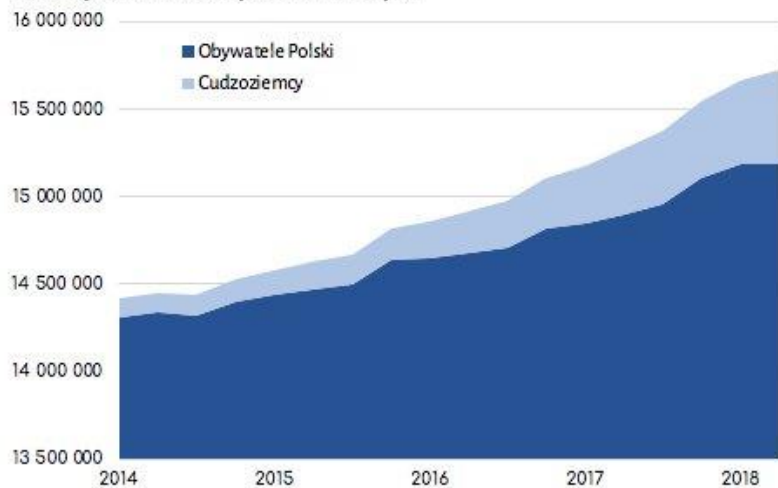
Eurostat

- Wzrost skolaryzacji na poziomie wyższym będzie oddziaływał pozytywnie na polski rynek pracy mitygując w części procesy demograficzne
- Ze względu na wycofywanie się wyżu powojennego z rynku pracy, struktura jej podaży w Polsce relatywnie szybko (w ok. 20 lat) upodobni się do zachodnioeuropejskiej
- Istniejąca luka kompetencyjna wobec OECD to ekwiwalent ok. 1,5 roku edukacji, a do najlepszych ok 2 lat – jej domknięcie wymaga poprawy jakości szkolnictwa wyższego i (prawdopodobnie) przyspieszenia edukacji powszechnej o rok

Imigracja – nowy czynnik na naszym rynku pracy

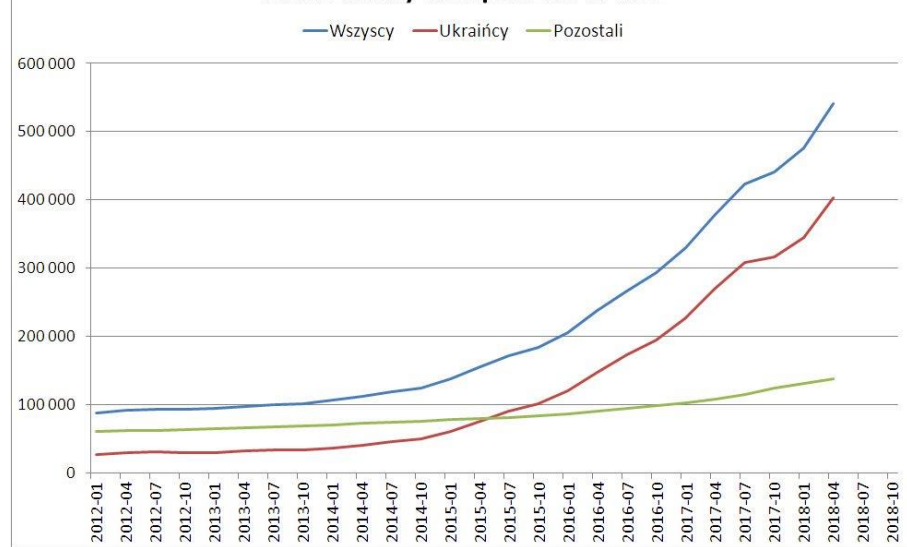
Ubezpieczeni w ZUS

w ubezpieczeniu emerytalno-rentowym

Źródło: ZUS

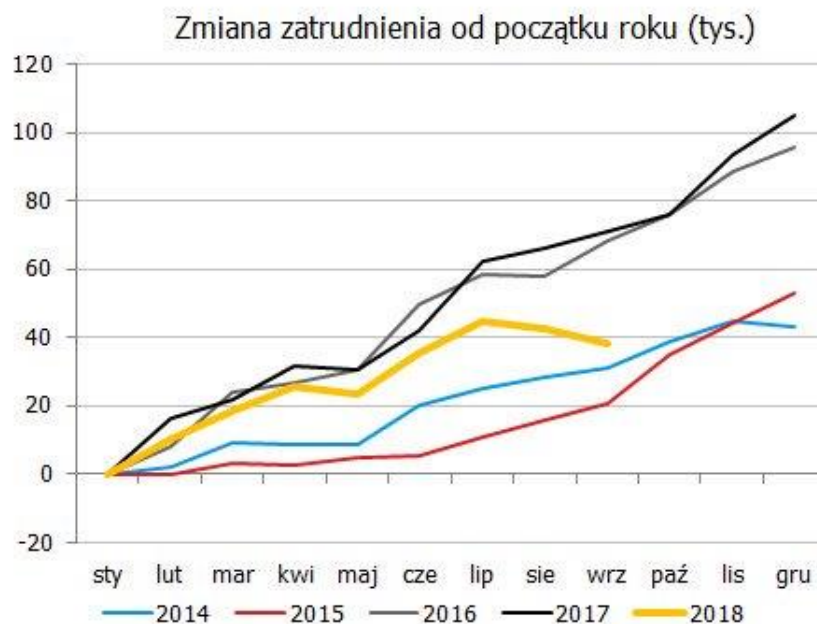
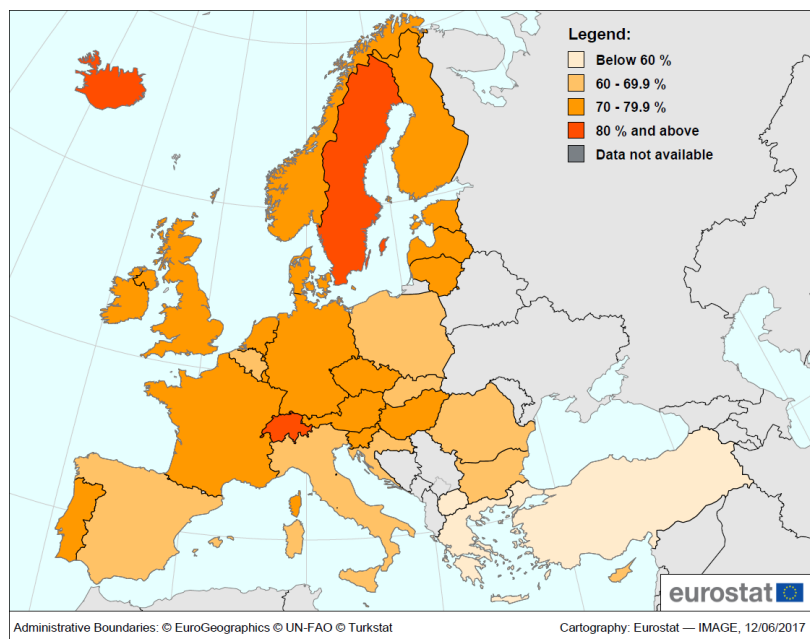
Cudzoziemcy ubezpieczeni w ZUS

- Liczba imigrantów, w tym zatrudnionych legalnie bardzo wzrosła w ostatnich kilku latach – są to głównie (choć nie tylko) imigranci z Ukrainy
- Dominującą formą zatrudnienia jest praca przez część roku, umożliwiana przez system oświadczeniowy
- Nie jest to rozwiązanie długookresowe: ani pod względem kierunku imigracji (Ukraina ma duże problemy demograficzne) ani formy (potrzebna jest imigracja na stałe, osiedleńcza z perspektywą uzyskania obywatelstwa)

Zatrudnienie

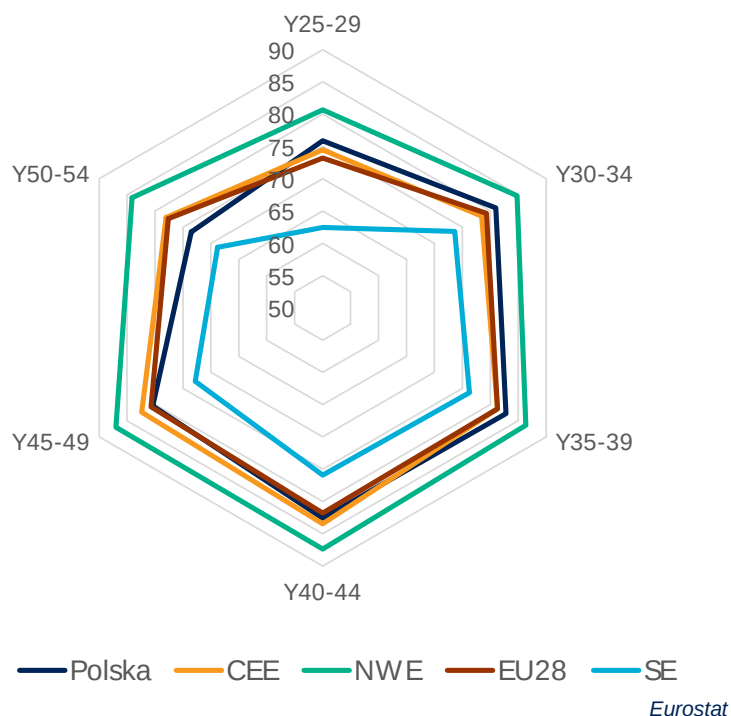
Zatrudnienie – najwyższe ale przyrosty wygasają

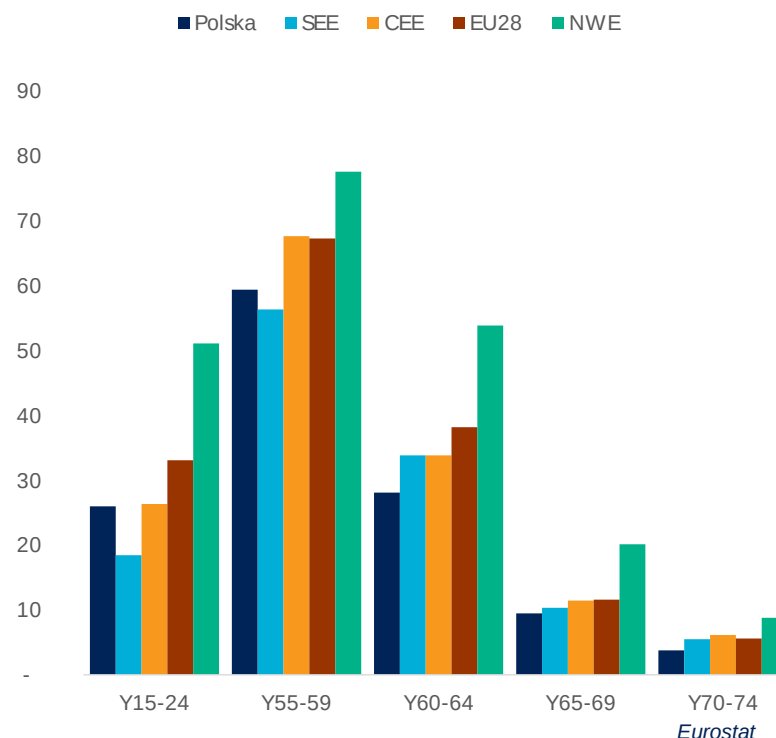
- Źródłem wzrostu zatrudnienia w ostatnim czasie były: spadek bezrobocia, niewielki wzrost aktywności oraz imigracja
- W części więc mamy do czynienia ze zjawiskiem cyklicznym, w części ze strukturalnym (trwałym)
- W tym cyklu – wobec niskich inwestycji – zatrudnienie substytuowało kapitał, następnym razem będzie to już trudne

Zatrudnienie – luka wobec Europy Północnej

Wskaźnik zatrudnienia w prime age

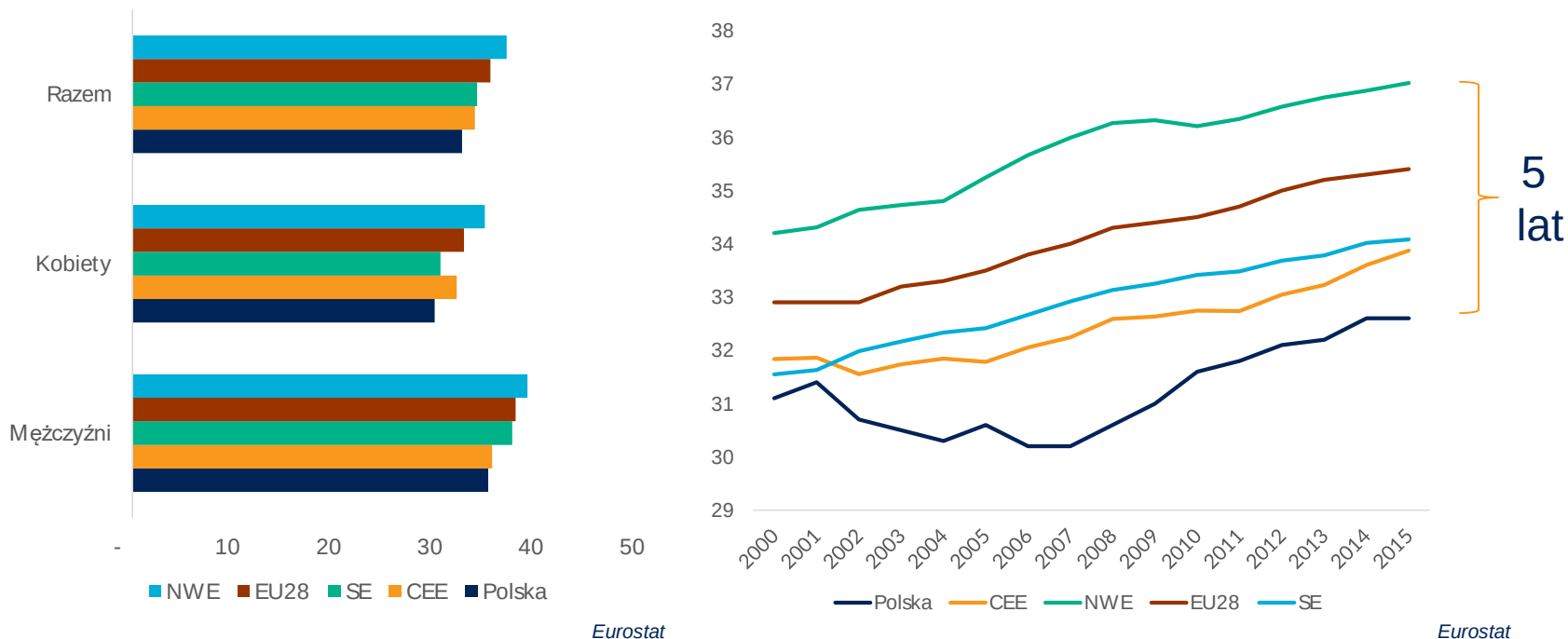
Wskaźnik zatrudnienia poza prime-age

- W prime age Polska ma przeciętny poziom wskaźników zatrudnienia w UE, z przewagą nad Europą Południową (SE) i luką wobec Północnej (NWE)
- Wyraźnie mniej od wielu innych krajów UE pracują najmłodsi (15-24) i najstarsi (50+) uczestnicy polskiego rynku pracy – powodem jest bierność zawodowa
- Na różnicy ważą: 1) niższa urbanizacja (15-24) 2) gorsze wykształcenie 3) wcześniejsze emerytury (50-60) oraz niższy wiek emerytalny (60+)
- Osiągnięcie północnoeuropejskich wzorców zatrudnienia wymaga wzrostu podaży na obu krańcach rozkładu => edukacja, urbanizacja, reformy społeczne

Zatrudnienie – czas pracy w cyklu życia

Aktywność zawodowa w cyklu życia (2000-2015)

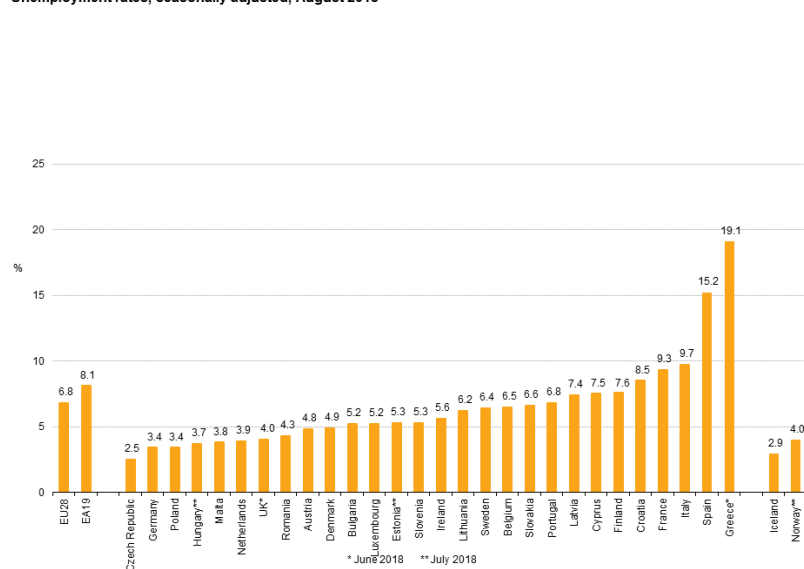

- Polacy pracują przeciętnie o 5 lat krócej od mieszkańców Europy Północnej (NWE), ustępując także innym częściom UE
- Podobna luka dotyczy mężczyzn i kobiet, co odróżnia Polskę od innych CEE, gdzie czas pracy kobiet jest dłuższy
- Na te różnice rzutują: 1) wyższa śmiertelność w prime age (M) 2) specjalne systemy emerytalne (M) 3) wcześniejsze emerytury i niższy wiek emerytalny (K)
- Duże znaczenie ma także 4) niska podaż pracy młodych (25-34) kobiet o wykształceniu podstawowym i średnim, zmniejszająca ich szanse na zatrudnienie w późniejszych fazach cyklu życia

Bezrobocie

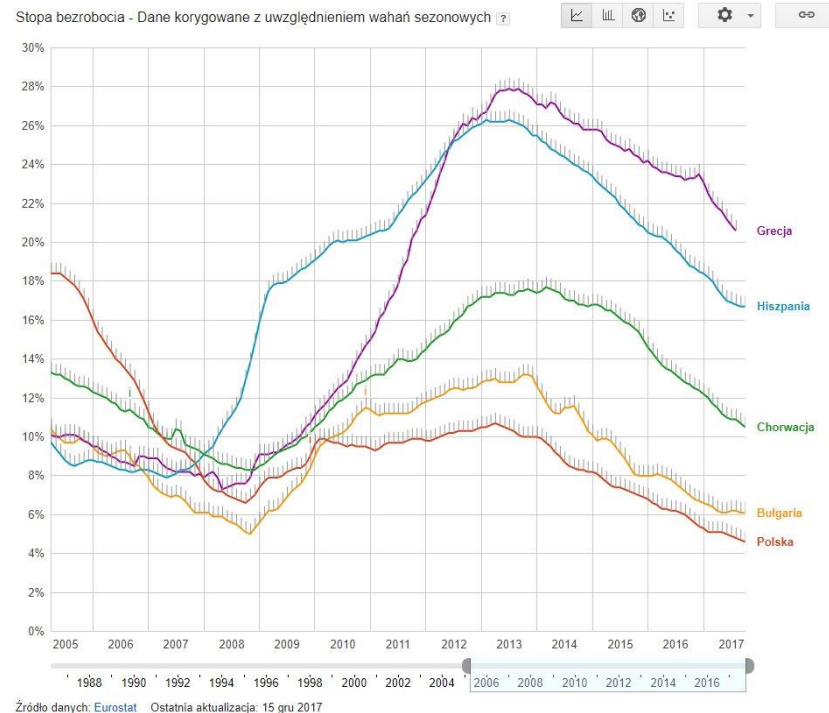
Bezrobocie – cykl i niedawny kryzys

Unemployment rates, seasonally adjusted, August 2018

Source: Eurostat (online data code: une_r1_m)

eurostat

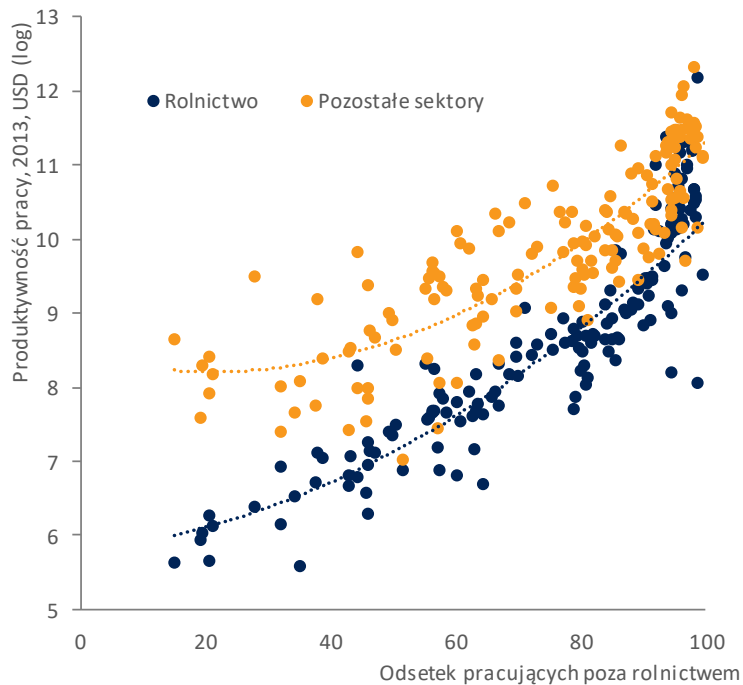

- Bezrobocie jest zjawiskiem cyklicznym – wrażliwym na wahania koniunktury i kryzysy gospodarcze
- O epizodach dużego bezrobocia przesądzają kryzysy, o jego średnim poziomie jakość gospodarki i instytucji rynku pracy
- W obecnej fazie cyklu bezrobocie w Polsce jest bardzo niskie – duży postęp od 2006 roku. To efekt boomu i umiarkowanie db instytucji
- Przykłady historyczne wskazują, że duże skoki bezrobocia następują w następstwie nawarstwionych problemów w branżach niskowydajnych

Popyt na pracę

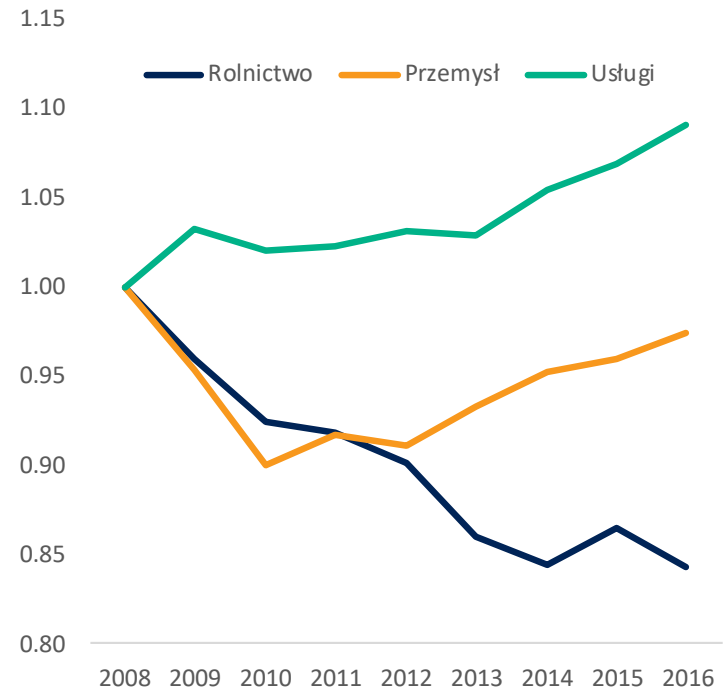
Zmiany strukturalne – rolnictwo, przemysł, usługi

Wzrost gospodarczy i spadek popytu na pracę w rolnictwie

WDI

Zatrudnienie w sekcjach gospodarki

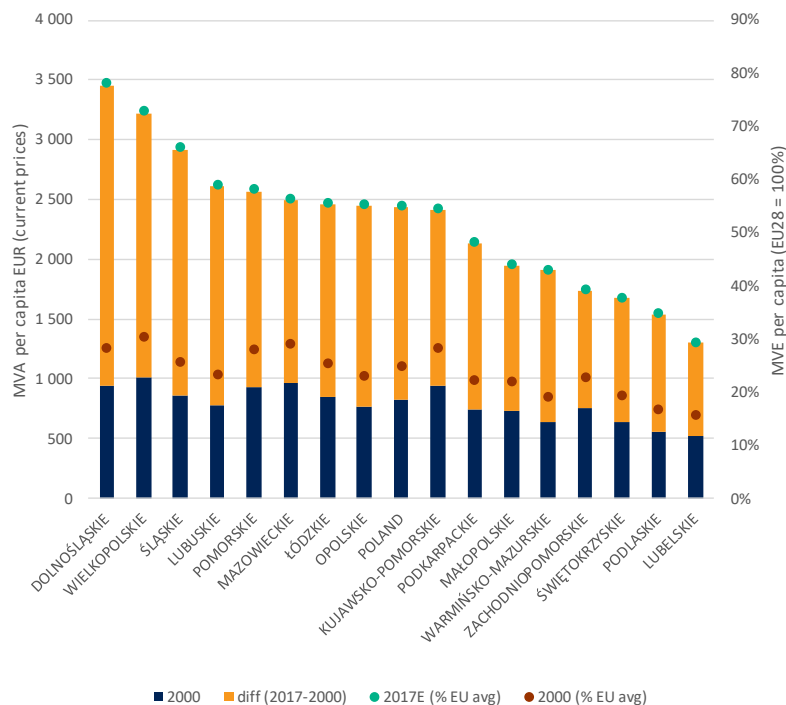

WiseEuropa 2015

- Wzrost gospodarczy oznacza realokację pracy z rolnictwa do innych sektorów: przemysłu i usług – zatrudnienie w rolnictwie spada, jego udział w PKB się kurczy, a wydajność produkcji rolnej stopniowo zrównuje się z wydajnością usług i przemysłu
- Polska wyróżniała się na początku transformacji – i nadal wyróżnia – wyjątkowo dużym (jak na UE) zatrudnieniem w rolnictwie, przez co sektor ten jest relatywnie mało wydajny.
- Stopniowo jednak liczba rolników spada (dziś ok. 10% pracujących) a realokacja zatrudnienia do reszty gospodarki poprawia wzrost PKB per capita od 25 lat.. Proces ten będzie kontynuowany jeszcze przez ok 10-20 lat (zależnie od szybkości i reform) aż liczba rolników spadnie do ok. 0.5%-1% pracujących

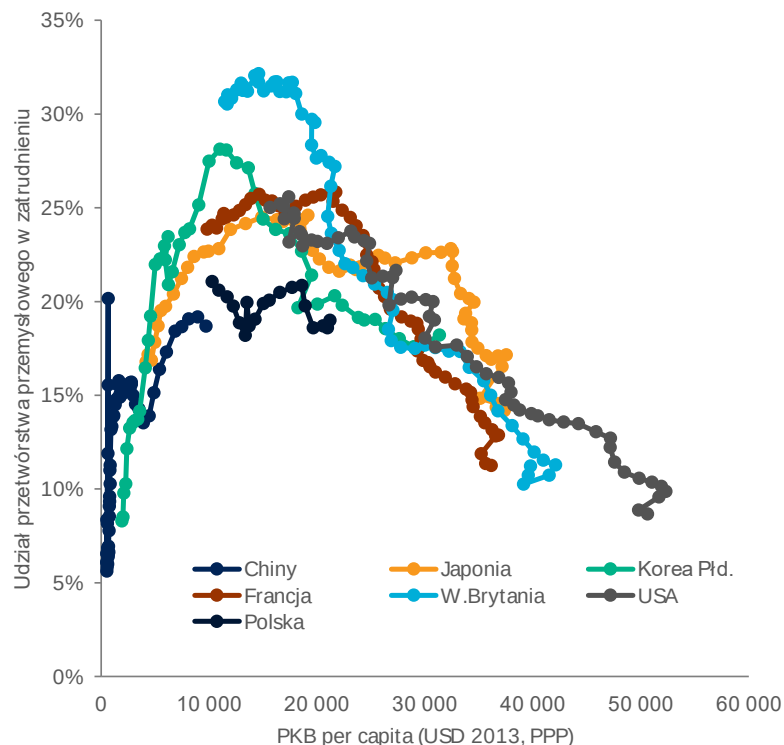
Zmiany strukturalne - przemysł

Wzrost produkcji w przemyśle

WiseEuropa

Zatrudnienie w przemyśle przetwórczym a PKB p.c.

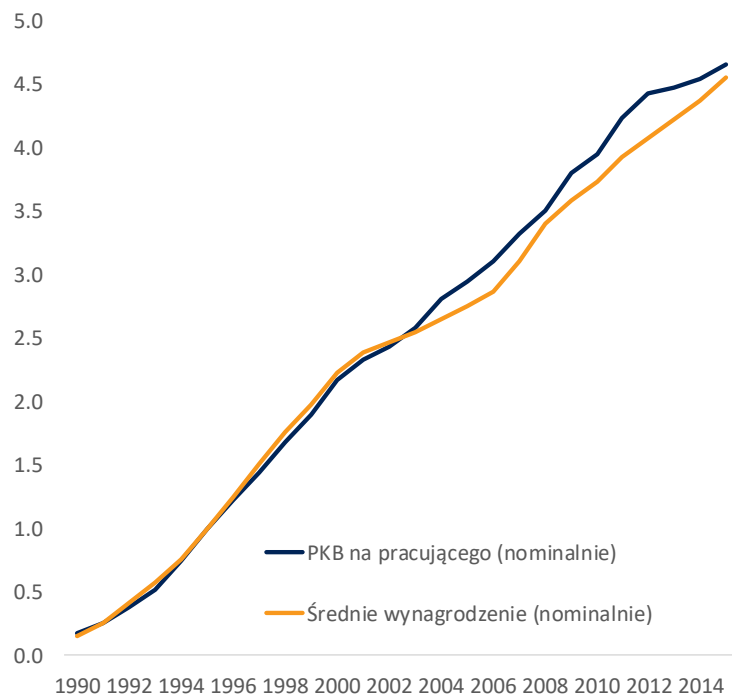
WDI

- Od lat 1960/1980. na Zachodzie (początkowo w USA, potem w innych krajach) spadek zatrudnienia dotyczy także przemysłu, kurczy się także jego udział w PKB (bo ceny towarów przemysłowych rosną wolniej od inflacji), a co za tym idzie znaczenie jakie mechanizacja przemysłu ma dla wzrostu PKB w skali makro
- Kraje „późnego uprzemysłowienia” - w tym CEE i Polska – są nadal w fazie zrównywania skali i wartości produkcji przemysłowej (w przeliczeniu na mieszkańca) z resztą OECD, a co za tym idzie przemysł będzie dla nich ważnym źródłem wzrostu wydajności w skali makro jeszcze przez 30-40 lat
- Spadek zatrudnienia w przemyśle państw „późnego uprzemysłowienia” zacznie się za ok. 10-20 lat (w Polsce 15), z punktu niższego od tego, od którego deindustrializacja zaczynała na Zachodzie w latach 1960/80. Dotyczy to tak samo CEE jak i Chin – przemysł na świecie stosuje bowiem podobne technologie

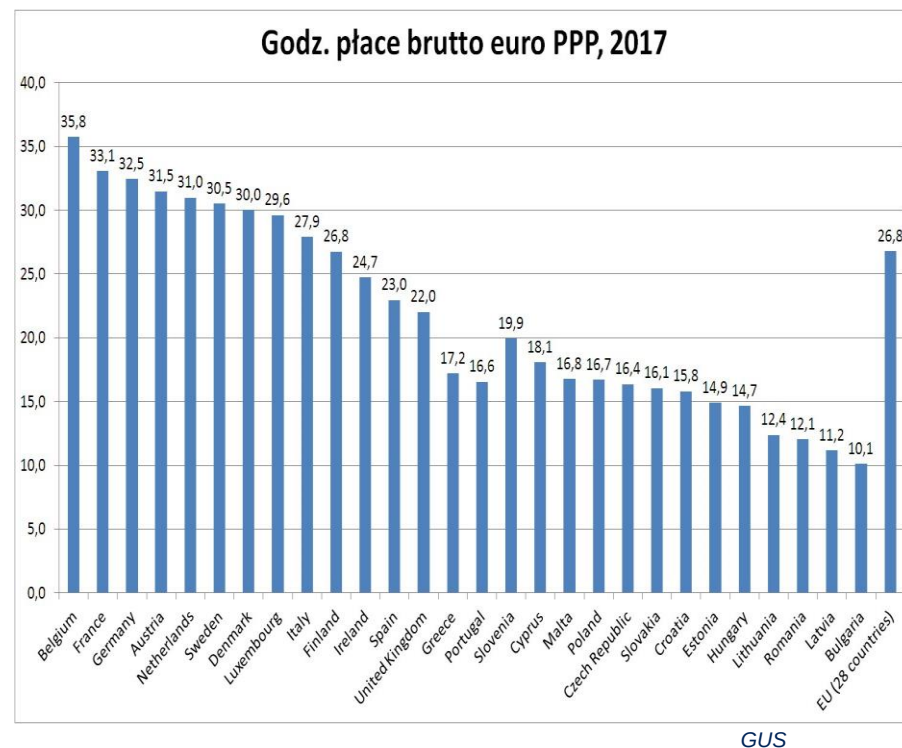
Wynagrodzenia

Wynagrodzenia i produktywność – nadal spory dystans

Nominalnie

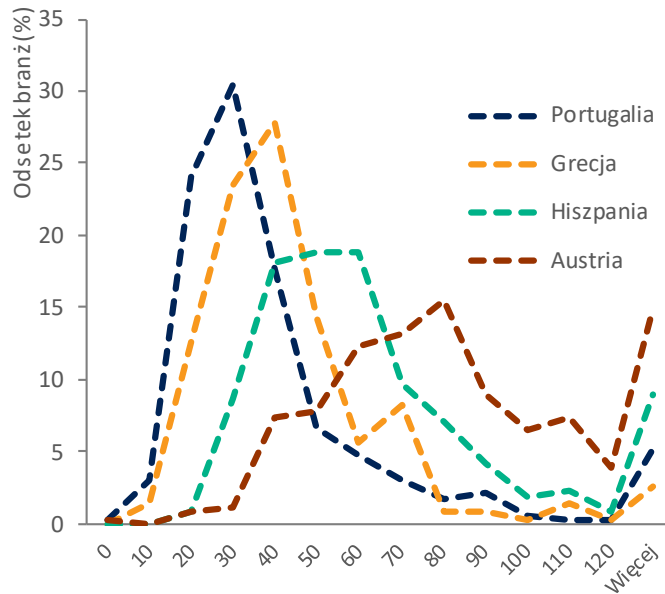
Poziom dziś

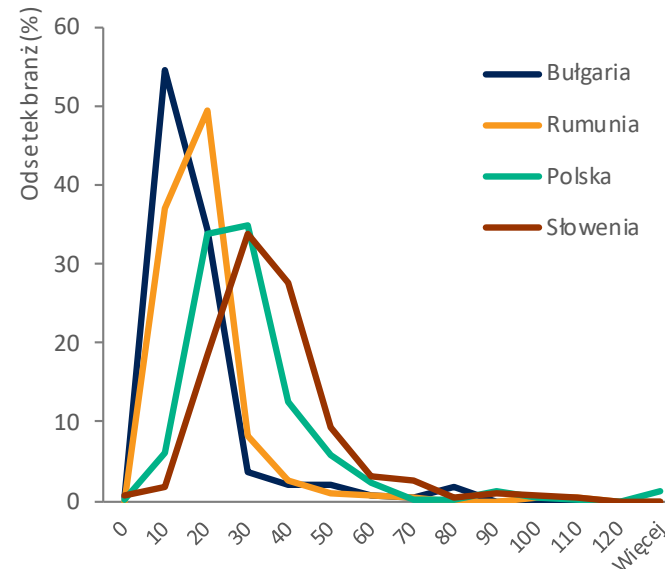
- Płace i produktywność w całym regionie – w tym w Polsce - podążają tą samą drogą. Nie ma zagadkowego rozejścia się obu wielkości, o którym pisze się niekiedy w odniesieniu do USA
- Relacja płace-produktywność nie jest stała. W okresach wolniejszego wzrostu spada zatrudnienie, rośnie bezrobocie, przyspiesza produktywność, zwalnając płace. W okresach boomu jest odwrotnie – jak dotąd nie widać jednak zagrożenia rozerwania długookresowego związku między płacami a produktywnością.
- Obecnie poziom płac – w sile nabywczej – zbliża się do poziomu UK i Hiszpanii => szansa na reimigrację, ale jednocześnie (wobec słabej złotówki) są one nadal bardzo konkurencyjne międzynarodowo

Strukturalna bariera – produktywność firm

Europa Południowa i Austria

Europa Środkowa

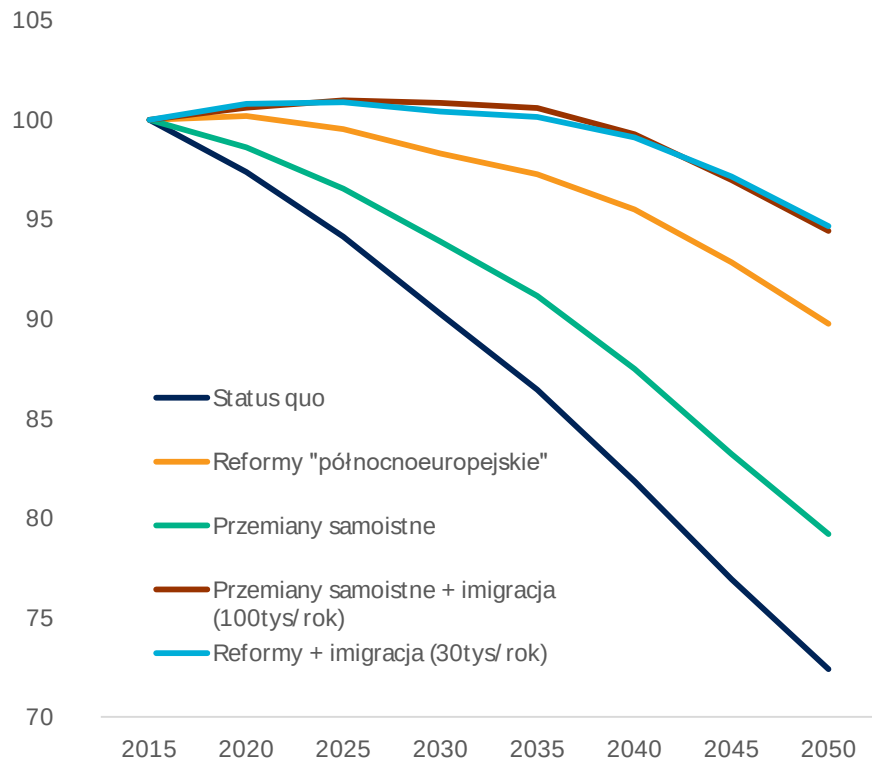
Eurostat

- W krajach zamożnych „ogon” bardzo wydajnych branż firm jest długi, a firm niewydajnych krótki. W Europie Środkowej odwrotnie – wyzwaniem jest więc zarówno zwiększenie liczby liderów jak i „podciągnięcie taborów” MŚP
- Wydajność rośnie w skali makro jeśli destrukcji podlegają miejsca pracy w mało wydajnych firmach
- Wzrost gospodarczy zamiera jeśli ogranicza się do nielicznych firm – jednocześnie inwestycje prywatne są bardzo niskie

Co dalej?

Czym można zrównoważyć demografię?

Liczba pracujących w Polsce

WiseEuropa

- Bez zmian w intensywności podaży pracy, liczba pracujących spadnie w Polsce o 30% do roku 2050
- Wzrost wykształcenia Polaków w sposób samoistny „przeciwstawia się” jednak demografii, choć efekt ten jest ograniczony (spadek zatrudnienia o 20% do 2050)
- Ubytek w zatrudnieniu można uzupełnić albo **imigracją osiedleńczą w skali 100tys rocznie**, albo „reformami północnoeuropejskimi”
- 100tys imigrantów osiedleńczych rocznie, to łącznie ok. 3,5mln imigrantów i 0,7mln ich dzieci do roku 2050
- Reformy na kształt niemiecko-szwedzki pozwoliłyby ograniczyć strumień imigrantów niezbędny do zbalansowania polskiego rynku pracy do 30tys rocznie
- W scenariuszu reform liczba imigrantów i ich dzieci w roku 2050 sięgnęłaby 1,5mln osób
- Bez imigracji albo wzrost gospodarczy bardzo spowolni albo konkurencja o pracowników będzie tak silna, że w niektórych regionach kraju dojdzie do depopulacji.

Jakie reformy?

Podaż pracy

Weryfikacja kontrproduktywnych elementów polityki zabezpieczenia społecznego – tj. przywileje branżowe w obszarze emerytalnym (np. emerytury górnicze, rolnicze i mundurowe). Prócz obciążenia budżetu zakłócają one sygnały cenowe w gospodarce subsydiując jedne branże kosztem innych bez związku z ich wkładem we wzrost wydajności pracy i PKB.

Polityka rynku pracy mająca na celu podnoszenie mobilności i usuwanie deficytów kompetencji osób bezrobotnych i biernych zawodowo, w tym:

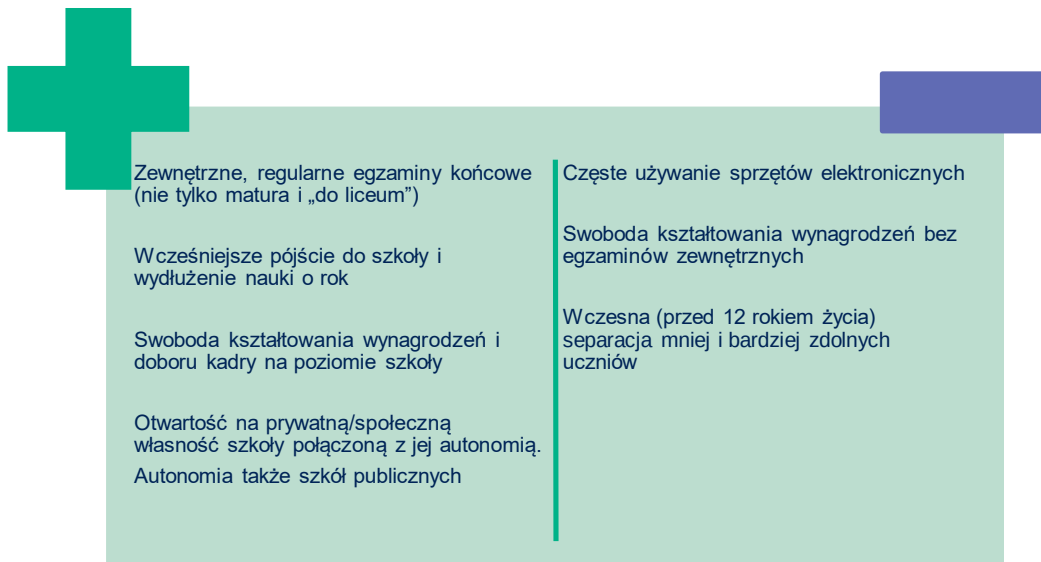
- poszerzenie pola działania SZ poza lokalne rynki pracy (i opracowanie instrumentów polityki rynku pracy pod kątem wspierania migracji wewnętrznych z regionów peryferyjnych do centralnych)
- lepsza koordynacja działań między ministrem odpowiedzialnym za politykę rynku pracy a ministrem odpowiedzialnym za politykę przemysłową i politykę rozwoju

Polityka imigracyjna – otwarcie drzwi dla imigracji osiedleńczej w skali implikowanej przez inne reformy (od 30 do 100 tys. osób rocznie. Substytuty w postaci imigracji zarobkowej (np. system uproszczony) nie wystarczą zwłaszcza w obliczu otwarcia na imigrację innych państw.

Kapitał ludzki

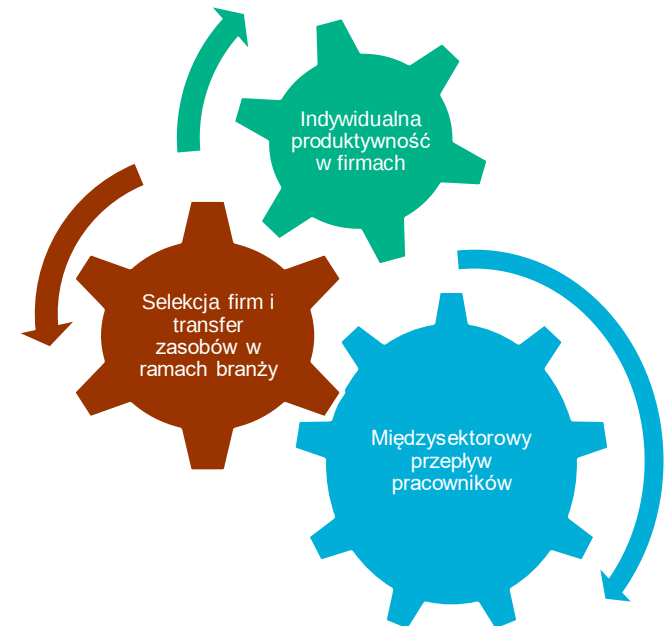
Wsparcie procesu nieustannego podnoszenia umiejętności poznawczych społeczeństwa poprzez dobrej jakości oświatę powszechną .

Podniesienie jakości systemu szkolnictwa wyższego, poprzez zwiększenie skali finansowania (w tym płace oraz uczelnie flagowe) przy założeniu zmiany zasad jego działania, tak aby tworzyć bodźce do podnoszenia jakości badań naukowych, szerszego kształcenia doktorantów, współpracy międzynarodowej i większej współpracy z biznesem.

Płace – klucz w produktywności i instytucjach

1. **Doing Business to nie wszystko.** Potrzeba kierowania się wskazaniem szerszego spektrum miar oceniających deficyty / przewagi instytucjonalne Polski vs reszta EU. Ważna jest konkurencja i wzrost firm – najwydajniejsze są firmy duże, ale małe firmy niosą nowe pomysły. Regulacje i instytucje (w tym podatkowe) muszą więc otwierać się na nowe firmy i firmy szybko rosnące
2. **Niestabilność regulacji i skłonność do nadregulacji** osłabiają poziom inwestycji w Polsce – szczególnie duża luka inwestycyjna jest w sektorach sieciowych (np. energetyka), w których niepewność regulacyjna jest szczególnie wysoka – powodem jest upaństwowienie tych branż i pomieszczenie roli regulatora i właściciela przez państwo
3. **Przekształcanie oszczędności krajowych w kapitał produkcyjny** wymaga **efektywnego rynku kapitałowego** – po początkowych sukcesach Polska zdaje się oddawać pole w tym względzie, utrudniając MSP pozyskiwanie kapitału na rozwój. Na rynku ciąży brak prywatyzacji OFE, duży udział spółek Skarbu Państwa, niekonkurencyjny segment funduszy inwestycyjnych oraz problemy z nadzorem
4. **Systematyczny przegląd regulacji** rynków produktu (w poszczególnych sektorach), sektora finansowego i giełdy oraz rynku pracy, stworzyłby szansę na poprawę jakości instytucji gospodarczych w Polsce. Imitowanie tych rozwiązań z innych państw OECD, które najlepiej podnoszą konkurencyjność międzynarodową powinno stać w centrum polskiej polityki gospodarczej

Usługi i przemysł

Przemysł

1. **Horyzontalne regulacje i instytucjonalne przemiany** (np. w promocji eksportu) wspierające przemiany struktury branżowej oraz wzrost skali działania firm przemysłowych, w tym firm krajowych.
2. **Przesunięcie zasobów** w kierunku wytwarzania na większą skalę dóbr i usług bardziej zaawansowanych poprzez zmianę akcentów funkcjonującej w Polsce aktywnej pomocy udzielanej inwestorom (m.in. PAIiZ i samorządy)
3. **Preferowanie firm inwestujących** w tym zwłaszcza przedsięwzięć prowadzących do osiągnięcia i utrzymywania wysokiej złożoności produkcji. Przyjęcie założenia, że **priorytetem są inwestycje otwierające nowe rynki, a nie inwestycje tworzące dużą liczbę miejsc pracy**. Trzeba przy tym odejść od wspierania inwestycji w branżach o niskim stopniu technicznego zaawansowania.
4. **Państwo jako nowoczesny regulator a nie niesprawny właściciel**. Odejście od pośredniego i bezpośredniego wsparcia dla firm państwowych - **prywatyzacja przedsiębiorstw i OFE**, tak aby rola państwa mogła się ograniczyć do kwestii regulacyjnych. Państwo mogłoby przy tym dostarczać pomocy przy restrukturyzacji zatrudnienia w tradycyjnych branżach przemysłowych takich jak górnictwo.
5. **Wspieranie powstawania industrial commons**. Inwestycje zagraniczne i kapitał krajowy są równie ważne dla rozwoju jeśli tworzą wspólne zasoby przemysłowe – obecnie te zasoby są ponadlokalne i ponadkrajowe – wspieranie absorpcji wiedzy przez MSP

Usługi

1. **Wsparcie inwestycyjne dla lokowania w Polsce centrów B+R, biur inżynierskich, projektowych**. Implementacja mieszanego systemu – uzupełnienie dostępnych dotacji ulgą podatkową na badania i rozwój.
2. **Budowa bazy edukacyjnej dla rozwoju działalności usługowej najwyższej jakości**. Dwukrotne zwiększenie nakładów na badania podstawowe i szkolnictwo wyższe (wzrost płac) oraz systematyczne (oparte o wskaźniki) podnoszenie ich jakości m.in. w obszarze medycyny, ICT, kierunków inżynierskich, STEM i nauk o zarządzaniu
3. **Wzmacnianie trendów urbanizacyjnych** i sprzyjanie wzrostowi populacji w 5-6 największych ośrodkach w Polsce (inwestycje krajowe i infrastrukturę miejską, prawo ułatwiające budowę mieszkań). Tam lokują się najbardziej produktywne gałęzie usługowe, a jednocześnie występują efekty sieciowe niezbędne do podnoszenia konkurencyjności sektora usługowego. Inwestycje w powiązanie funkcjonalne z nimi mniejszych ośrodków (infrastruktura transportowa, miejska)
4. **Wspieranie usług o najwyższym potencjale eksportowym** zarówno na rynku konsumenckim jak i w powiązaniu z rozwojem przemysłu – wzrost produktywności poprzez outsourcing i specjalizację, przemysł jako facylitator rozwoju usług B2B i usługi B2B jako element wzrostu firm przemysłowych
5. **Zmiany na rynku kapitałowym** otwierające się na nowe start-upy usługowe (m.in. poprzez crowd funding) – w tym prawo podatkowe i praktyka działania urzędów skarbowych (przyjazne interpretacje, szybkość ich wydawania)

wise-europa.eu